

בתי המשפט

א 6802/04	בית משפט השלום בראשון לציון
א 1263/05	
באחוד דיון	
	כבוד השופט איתן אורנשטיין

בעניין: חזן שמעון

התובע בת.א.
 התובע בת.א. 6802/04
 1263/05

נגד

ברקוביץ יחזקאל

הנתבע בת.א.
 התובע ת.א. 6802/04
 1263/05

ספרות:

א' שנהר, דיני לשון הרע (תשנ"ז)

לערעור במחוזי (נדחה, 20-02-2008): / עו"ד שמעון חזן נ' יחזקאל ברקוביץ שופטים: הילה גרסטל, אילן ש' שילה, מאיר יפרח עו"ד

חקיקה שאוזכרה:

חוק איסור לשון הרע, תשכ"ה-1965: סע' 1, 7א(ג), 13 (15), 13 (5), 14, 15, 15 (10), 15 (2), 15 (3), 15 (4)

:

ספרות:

[א' שנהר, דיני לשון הרע \(תשנ"ז\)](#)

ספרות:

[א' שנהר, דיני לשון הרע \(תשנ"ז\)](#)

ספרות:

[א' שנהר, דיני לשון הרע \(תשנ"ז\)](#)

מיני-רציו:

* נזיקין – עוולות – לשון הרע

* נזיקין – הגנות – תום-לב

* נזיקין – הגנות – אמת בפרסום

שמעון חזן הינו עו"ד במקצועו אשר מילא בעבר תפקידים ציבוריים ובכללם, חבר מועצת העיר חולון. יחזקאל ברקוביץ שימש בזמנים הרלוונטיים לתובענות כמהנדס העיר חולון וכיהן כמזכיר ועדת המשנה של הועדה המקומית לתכנון ובניה חולון. ביום 29.6.04 התכנסה ישיבה של הועדה. חזן ביקש להשתתף בישיבה, למרות שעל סדר היום לא היה עניין הנוגע לו במישרין או בעקיפין. השתתפותו אושרה. סמוך לאחר תחילת הישיבה, ולאחר שהתברר כי ברצון חזן לשאת דברים, ביקש אחד מחברי הועדה כי חזן יעזוב את הישיבה. בשלב זה, פרצה מהומה בין הנוכחים, כשבסופה פוזרה הישיבה. במהלך הישיבה, השמיעו חזן וברקוביץ אמירות שונות, כאשר כל אחד טוען, כי יש בדברי משנהו משום הוצאת לשון הרע.

בימ"ש השלום דחה את תביעת חזן וקיבל את תביעת ברקוביץ, בקובעו:

לטענת חזן, ברקוביץ הזהיר קבלנים שלא יפנו לקבלת ייצוג משפטי ע"י חזן, שכן יכולע להם ע"י ברקוביץ, אם יעשו כן. ברקוביץ הכחיש נמרצות את הטענה. בנסיבות אלה, היתה חובה על חזן להעיד את אותם קבלנים, ואם הם חוששים להעיד, היה עליו לזמנם באמצעות ביהמ"ש. הימנעותו של חזן לעשות כן עומדת בעוכריו. נקבע בזאת כממצא כי חזן לא הצליח להוכיח כי ברקוביץ אכן אמר את הדברים אשר חזן מייחס לו. זאת ועוד, לא היה לחזן כל בסיס מהימן לייחס לברקוביץ את האמירות האמורות.

מכאן, שברקוביץ היה רשאי לחלוק על הדברים שחזן ייחס לו במהלך הישיבה. כזכור, ברקוביץ לא הסתפק בלומר כי הדברים אינם נכונים, אלא הטיח בחזן כי אלה הם שקרים, שקרים נוראים. האם יש באמור משום לשון הרע? לעניין זה קולעת ההגנה אשר בסעיף 15 (10) [לחוק איסור לשון הרע](#). שעה

שהוכח כי ברקוביץ לא אמר את הדברים שחזן מייחס לו, וודאי שברקוביץ היה רשאי לומר כי דברי חזן הם שקר וכזב, שכן כך הם, ומכאן שלפי סעיף 14 לחוק, דין תביעת חזן להידחות. זאת ועוד, דברי ברקוביץ נאמרו על מנת להפריך את האמירות שחזן ייחס לו, ויש בהם להגן על שמו הטוב של ברקוביץ, ובהתאם להגנה אשר בסעיף 15 (3) לחוק.

בנוסף לאמור לעיל, חזן גם טען דברים נגד שיטות העבודה של ברקוביץ. בדברי חזן, הן בישיבה והן בכתבה שפורסמה אח"כ בעיתון, ואשר אין חולק כי נאמרו על ידיו, יש משום הוצאת לשון הרע כלפי ברקוביץ. האמירות מתארות את ברקוביץ כאדם מושחת, הפועל בחוסר יושר כלפי הציבור, ובאופן שרירותי, נוטר ונוקם, מועל בתפקידו ועוד. האם עומדות לחזן ההגנות בחוק? התשובה היא בשלילה.

אשר לאמת בפרסום. חזן לא הביא כל בדל ראיה, כי אכן ברקוביץ נגוע ולו במקצת מאותן "תכונות" המיוחסות לו ע"י חזן. אשר להגנת תום הלב. חזן אינו עומד ולו באחד הקריטריונים הדרושים לתחולת ההגנה שבסעיף 15(2). אין ולא היתה כל חובה על חזן לפרסם את הדברים האמורים לכלל הנוכחים בועדה, וודאי שלא לכלל ציבור קוראי המקומון. חזן אף לא עמד בדרישות ההגנה שבסעיף 15(3). שוב לא התקיימים התנאי לפיו הפרסום היה בגדר חובה, כמו גם לא היה לחזן עניין כשר לפרסם את אותה אמירה. גם לא החלה הגנת סעיף 15(4), שכן הדברים אותם מייחס חזן לברקוביץ הם בגדר עובדות בלבד ולא הבעת דיעה של חזן.

אשר לפיצוי. לאור השיקולים שההלכה מורה כי על ביהמ"ש לשקול בפסיקת פיצוי בגין לשון הרע, נוכח מטרת הפיצוי ובנסיבות העניין, הרי שברקוביץ זכאי לפיצוי הסטטוטורי הקבוע בחוק. אין בנסיבות המקרה להפעיל את החיוב בסעיף 7א(ג), שכן לא הוכחו יסודותיו. יש לחייב את חזן לשלם לברקוביץ 80,000 ₪ כפיצוי בגין כל הפרסומים.

פסק דין

כללי 1.

לפני שתי תביעות שעניינן לשון הרע, בקשר עם חילופי דברים בין הצדדים, במהלך ישיבת וועדת המשנה לתכנון ובניה חולון, ביום 29.6.04, וסמוך לה.

הצדדים ותמצית העובדות הדרושות לעניין 2.

2.1 התובע בת.א. 6802/04, שמעון חזן, (להלן: "חזן"), הינו עו"ד במקצועו אשר מילא בעבר תפקידים ציבוריים ובכללם, חבר מועצת העיר חולון.

2.2 התובע בת.א. 1263/05, יחזקאל ברקוביץ, (להלן: "ברקוביץ"), שימש בזמנים הרלוונטיים לתובענות כמהנדס העיר חולון וכיהן כמזכיר ועדת המשנה של הועדה המקומית לתכנון ובניה חולון (להלן: "הועדה").

2.3 יו"ר הועדה באותה עת, היה מר עמוס ברנס (להלן: "ברנס"), והיועץ המשפטי, עו"ד עופר צילקר (להלן: "עו"ד צילקר").

2.4 ביום 29.6.04, התכנסה ישיבה של הועדה לדון בעניינים שוטפים אשר על סדר יומה, שרובם ככולם בקשר עם מתן היתרי בניה (להלן: "הישיבה").

2.5 חזן ביקש להשתתף בישיבה, למרות שעל סדר היום לא היה עניין הנוגע לו במישרין או בעקיפין, דהיינו ייצוג לקוח. ברנס, לאחר שהתייעץ עם עו"ד צילקר, אישר את השתתפותו של חזן בישיבה.

2.6 סמוך לאחר תחילת הישיבה, ולאחר שהתברר כי ברצון חזן לשאת דברים, למרות שאין לו קשר לעניינים שעל סדר היום, ביקש אחד מחברי הועדה, מר משה רינת כי חזן יעזוב את הישיבה. בשלב זה, פרצה מהומה בין הנוכחים, כאשר חלק תמכו בהישארותו של חזן בישיבה ואף שיוכל לאמר את דברו, חלק סברו שמן הראוי שיעזוב את המליאה. סופו של דבר, הישיבה פוזרה מבלי שהתקיים דיון בנושאים שעל סדר היום. במהלך הישיבה, השמיעו חזן וברקוביץ אמירות שונות, כאשר כל אחד טוען, כי יש בדברי משנהו משום הוצאת לשון הרע, המזכה אותו בפיצויים, כאשר לעמדת חזן, חלק מדברי ברקוביץ עליו הושמעו גם סמוך לסיום הישיבה ולא רק במהלכה.

3. פרסומי חזן

3.1 פרסומי חזן ביחס לברקוביץ הן בעצם הטחת אשמה לפיה נאמר לו על ידי הקבלנים הבונים בעיר כי ברקוביץ אמר להם שלא חשוב מה יחליט יו"ר הועדה, ברנס, מינויו הוא זמני, וכי ברקוביץ ידאג לכך שכל ההחלטות של ברנס, ישתנו לאחר עזיבת ברנס, באם הן לא תהינה מתאימות לרצונו של ברקוביץ. בנוסף, ברקוביץ, כך לטענת חזן, הזהיר קבלנים שלא יפנו לקבלת ייצוג משפטי על ידי חזן, שכן יבולע להם על ידי ברקוביץ, אם יעשו כן. עוד מייחס חזן לברקוביץ בדבריו, כי הוא ביחד עם סגניתו וחבר מועצת העיר, הם אלה המוצאים והמביאים לשבט ולחסד בגורלות של יזמים ובנאים. חלק הדברים נאמרו בנוכחות ברקוביץ וחלקם לאחר שעזב את הישיבה.

3.2 הואיל ועסקינן בתביעות לשון הרע, אצטט חלק מאותן אמירות המהוות בסיס ללשון הרע

הנטען, של שני הצדדים, כאשר אלה מופיעות אף בפרוטוקול ישיבת הוועדה (להלן: "הפרוטוקול"), למעט הדברים שחזן מייחס לברקוביץ לאחר תום הישיבה וכן דבריו בכתבה, כדלקמן:

3.2.1. האמירה הראשונה הרלוונטית, היא דברי חזן בעמוד 10 לפרוטוקול:

"אחד הדברים שאני רוצה להגיד למשל, שחזי ברקוביץ אמר לקבלנים שאם אתם הולכים לעמוס ברנס לקבל אישור, אנחנו נגמור אותו ואחרי זה לא תקבלו היתר בניה, זה אחד הדברים למשל. "

3.2.2 פרסום שני של חזן בעמוד 11 לפרוטוקול:

"ברקוביץ בא ואומר לקבלנים שאם הם יגישו ערעור וברנס, לפני ברנס אזי הוא יהפוך את הערעור וכשברנס יצא מראשות הועדה, כבר יטפלו בו. "

3.2.3 אמירה נוספת מצויה אף היא בעמוד 10 לפרוטוקול וזאת באשר לדברים שחזן טוען כי עו"ד צילקר אמר במעלית לאנשים שונים לפיהם אם ידע ברקוביץ שהם מיוצגים על ידי חזן, יבולע להם:

"אתה, צילקר אמרת במעלית לאנשים שאם הם יפנו וידעו בעירייה בעיקר ראש העיר שחזי ברקוביץ שאני מייצג אותם, זה סמרטוט אדום, כדאי שלא ילכו וכך פגעת בפרנסתי. "

3.2.4 פרסום רביעי ענייננו דברי חזן ביחס לשיטות העבודה של ברקוביץ ביחד עם סגניתו וחבר המועצה באשר לשיטות הפסולות של עבודתם כפעילות במחשכים וקבלת החלטות שרירותיות, וכמופיע בעמוד 13 לפרוטוקול, וזאת לאחר שברקוביץ עזב את הישיבה:

"הזוג הזה, (ברקוביץ וסגניתו – א.א.), הזוג הלא קדוש הזה, עם השילוש בזמנו הלא קדוש עוד יותר של משה רינת שיושבים ביחד בחדר סגור ומחליטים מי לשבת (צ"ל לשבט-א.א.), ומי לחסד".

פרסום נוסף הוא דברי חזן בכתבה, כאמור בסעיף 5 להלן.

4. פרסומי ברקוביץ

בתגובה לדברי חזן, כפי שפורטו לעיל, אמר ברקוביץ את הדברים הבאים:

4.1 **"שקרים כאלה כבר מזמן לא שמעתי".** (עמוד 12 שורה 6 לפרוטוקול הישיבה).

4.2 בהמשך, החליט ברקוביץ לעזוב את הישיבה וביקש כי ירשם מפיו: **"אני מבקש לפרוטוקול שמהנדס העיר עזב את האולם ב- 6 וחצי בעקבות שקרים נוראיים של עו"ד חזן"** (עמוד 12 לפרוטוקול שורה 16-17).

5. לאחר הישיבה פנה כל צד למשנהו ודרש התנצלות, שלא התקבלה. בהמשך, ביום 29.6.04 פורסמה כתבה במקומו "זמן חולון – בת ים", במהלכה התראיין חזן ובין היתר אמר את הדברים הבאים:

"יש אנשים שנמצאים בשלטון שנוזל להם מהאוזניים, והם חושבים שהעירייה והפקידות הם שלהם. הם יושבים על משכורות עתק ורודים באנשים. אם הוא (הכוונה ברקוביץ –א.א.), לא יתנצל או שיסביר למה הוא אמר שאני שקרן, אז את כל הכסף שהוא הרוויח מהעירייה הוא יכניס לכיסו".

6. עמדת חזן

אציין בקליפת האגוז כי בתביעתו, שהוגשה ראשונה, ובהמשך בסיכומיו טוען חזן כי דברי ברקוביץ, שצוטטו בסעיף 4 לעיל, יש משום פרסום לשון הרע. לדידו יש בדברים האמורים כדי להוות עוולה לפי [סעיף 1 לחוק איסור לשון הרע](#), התשכ"ח – 1968, (להלן: "החוק"). דברי ברקוביץ, בהם אמר שחזן שיקר, יש בהם משום השפלה, ביזוי ופגיעה בעסקו. בהקשר זה מדגיש חזן את עוצמת הפגיעה לאור עיסוקו כפרקליט. הדברים שברקוביץ אמר, אינם אמת ולכן אין לו הגנה לפי [סעיף 14 לחוק](#), ואף לא היה בהם משום עניין לציבור.

חזן אף מצביע על חוסר תום לבו של ברקוביץ, מפנה לפסק דין של בית משפט השלום בתל אביב בעניינו וכן טוען לחוסר תום לב, ואף עותר למחיקת נספחים מתצהירי ברקוביץ.

7. עמדת ברקוביץ

ברקוביץ טוען, בין היתר, כי חזן לא עמד בנטל להוכיח כי דבריו אמת, הן באשר לאיומים של ברקוביץ על קבלנים אשר יפעלו לפי הנחיות ברנס, הן באשר לפגיעה בהם על ידי ברקוביץ כמו גם שיטות העבודה הפסולות של ברקוביץ. עוד נטען כי דברי חזן אינם חוסים תחת הגנת [סעיף 13\(5\) לחוק](#), המקנה הגנה על דברים שנאמרו במהלך דיון שיפוטי או מעין שיפוטי במיוחד שחזן לא ייצג כל אדם לפני הוועדה, ואף לא תיק משל עצמו. עוד נטען להעדר תחולת ההגנות [בסעיף 15 לחוק](#) מצד חזן, לא כל שכן כוונתו היתה לפגוע בברקוביץ.

8. ההליך

8.1. הצדדים הגישו תצהירי עדות ראשית. מטעם חזן הוגש תצהיר של מר חזן בלבד. מטעם ברקוביץ הוגש תצהיר של ברקוביץ וכן של עו"ד צילקר אשר התייחס לעניין אישור זימונו

של חזן לישיבה וכן לדברים שאמר ביחס לשיטות העבודה של ברקוביץ שנאמרו לאחר שהאחרון עזב את הישיבה. בתצהירו ציין עו"ד צילקר כי אין בסיס, למיטב ידיעתו והיכרותו עם ברקוביץ באשר למיחוס לו על ידי חזן וכאמור בסעיף 21 לתצהיר.

8.2 חזן נמנע מלהעיד כל עד נוסף, פרט לו. בכלל זה גם לא טרח להעיד מי מאותם הקבלנים אשר לדבריו אמרו לו כי ברקוביץ מתנכל להם, או שאיים שיבולע להם אם ידע שהם מטופלים על ידי חזן. בסיפת הדיון, הצהיר חזן לפרוטוקול כי היו קבלנים שפנה אליהם להעיד אך אלה ביקשו שלא להעיד מאחר והם בונים בתחום העיר תל אביב יפו, בה מכהן ברקוביץ כמהנדס עיר והם חוששים שיבולע להם (עמוד 17 שורה 13).

8.3 בדיון ההוכחות נחקרו עו"ד צילקר וכן ברקוביץ על ידי חזן. באי כוחו של ברקוביץ הודיעו כי אינם חוקרים את חזן, תוך שאין בכך כדי להוות הסכמה לנכונות הנטען בתצהירו.

9. המחלוקות

התובענות שלובות האחת ברעותה וכך המחלוקות הדרושות להכרעה:

9.1 מחד גיסא, אמירות חזן כלפי ברקוביץ ומאידך גיסא דבריו של ברקוביץ בתגובה להן. על חזן להוכיח את תביעתו ראשונה. בגדר זאת, עליו להוכיח כי הדברים שלטענתו אמר ברקוביץ ומהווים הוצאת לשון הרע, אכן נאמרו על ידי ברקוביץ, שכן אם אלה לא נאמרו, כטענת ברקוביץ, איני נדרש לבחון האם יש בדברים האמורים משום הוצאת לשון הרע והאם חוסה ברקוביץ תחת ההגנות הקבועות בחוק.

9.2 אם לא יעלה בידי חזן להוכיח כי הדברים אכן נאמרו על ידי ברקוביץ, קרוב לודאי שיהיה בכך כדי לדחות את תביעת חזן, ואבהיר. חזן טוען כי לשון הרע אותה הוא מייחס לברקוביץ הם דבריו של ברקוביץ לפיהם, הוא, חזן שיקר באומרו את המיחוס לברקוביץ. מכאן, שאם אכן לא יעלה בידי חזן להוכיח שברקוביץ אמר את הדברים האמורים, ומסקנת בית המשפט תהיה כי לא היה בסיס לחזן לייחס לברקוביץ את האמירות דנן, ממילא היה ברקוביץ רשאי להכחיש את מה שאומר חזן עד כדי הצהרה כי שקר יסודם.

9.3 באם אכן אמר ברקוביץ את הדברים האמורים, יהיה עלי לבדוק אם הוא חוסה תחת ההגנות החוק.

9.4 במקביל, יהיה עלי לבחון את תביעת ברקוביץ ובמסגרתה לבדוק האם יש בדבריו של חזן, משום הוצאת לשון הרע כלפי ברקוביץ. אם כן, האם נהנה חזן מההגנות בחוק. ודוק, בעניין תביעת ברקוביץ, אין חולק כי חזן אכן אמר את הדברים המיוחסים לו בהבדל מתביעת חזן, שעה שברקוביץ מכחיש את אמירת הדברים שחזן מייחס לו.

ראיתי לנכון לציין כי הצדדים התייחסו גם למחלוקת באשר לעצם זכות חזן להשתתף בישיבה ולשאת בה דברים. לא ראיתי בנושא זה כל רלוונטיות לתובענות. אין מחלוקת כי חזן השתתף בישיבה, ובין אם השתתפותו היתה במודע וכדין כגרסתו ובין אם אחרת כעמדת ברקוביץ, אין לכך כל היתר למי מהם להשמיע דברים שיש בהם משום לשון הרע כלפי משנהו.

תביעת חזן

10. אמירת הדברים על ידי ברקוביץ

השאלה הראשונה הדרושה לבירור הינה האם אכן אמר ברקוביץ לקבלנים והבונים את אותן אמירות להם טוען חזן? מבחינת הראיות ונטלי הראיה, לא עמד חזן בדרוש, ודין תביעתו להידחות, ואבהיר:

10.1 על תובע, הטוען כי הנתבע אמר לפלוני דברים שיש בהם כדי לפגוע באותו פלוני, והנתבע מכחיש כי אמר את אותם דברים, הנטל להוכיח כי אכן הדברים נאמרו לאותו פלוני. לא די בכך שתובע טוען כי הנתבע אמר לפלוני את הדברים המיוחסים לו שעה שהנתבע כופר בכך, על התובע להעיד את פלוני, שיספר בבית המשפט תוך חשיפה לחקירה שכנגד, שאכן הנתבע כך אמר לו, אחרת אין לקבל את עדותו שהיא בבחינת עדות שמיעה, ואיני סבור שיש צורך להרחיב בעניין.

10.2 חזן אינו טוען כי שמע שברקוביץ אומר את הדברים הנטענים בסעיפים 3.2.1-3.2.3 לעיל, אלא שהם נאמרו על ידי ברקוביץ לאחרים שהם קבלנים ויזמים בחולון. ברקוביץ הכחיש נמרצות את הטענה.

10.3 בנסיבות אלה, היתה חובה על חזן להעיד את אותם קבלנים, או לפחות חלקם, להם, כך טען, אמר כביכול ברקוביץ את אותם הדברים. חזן לא הביא כל ראיה ובדל ראיה לכך שברקוביץ אכן אמר את האמירות דנן. הטענה לפיה אותם קבלנים עלומים

חוששים להעיד מחמת שיבולע להם, לאו טענה היא, ואף תמה אני על העלאתה (עמוד 17 שורה 2), לא כל שכן שבה וחזרה בסיכומי חזן. אין כל ערך ראייתי לאמירה שפלוגי

חושש להעיד, ובית המשפט אינו יכול לתת לה כל משקל. האם על סמך הצהרה כאמור, מצפה בעל דין, שבית המשפט יקבל את הדברים כנכונים לעצם אמירתם. הרי משמעות קבלת גישת חזן היא שכל אימת שבעל דין יטען שהעדים התומכים בעמדתו חוששים להעיד כדי שבית המשפט יאמץ את הגישה האמורה, בניגוד לכללי הראיות הבסיסים לפיהם על בעל הדין להביא את העדים ששמעו את הדברים, שכן אחרת עסקינן בעדות שמועה שאינה קבילה לגופה. על חזן היה להעיד את אותם

קבלנים, ואם חוששים להעיד, היה עליו לזמנם באמצעות בית המשפט. הימנעותו של חזן לעשות כן עומדת בעוכריו, ויפים בהקשר זה הדברים שנקבעו בע"א 465/88 הבנק למימון ולסחר בע"מ נ' סלימה מתתיהו, פ"ד מה (4) 651 :

"אי-הבאתו של עד רלוואנטי מעוררת, מדרך הטבע, את החשד, כי יש דברים בגו וכי בעל הדין, שנמנע מהבאתו, חושש מעדותו ומחשיפתו לחקירה שכנגד."

10.4 לא התעלמתי מניסיונותיו של חזן להוכיח את הראיה הדרושה, בחקירתם של ברקוביץ עצמו כמו גם של עו"ד צילקר, אך הדבר לא צלח בידו. שני העדים כאחד, לא אישרו את הדברים :

כך בשאלות לעו"ד צילקר בעמוד 8 שורה 13 לגבי האמור בסעיף 3.2.3 לעיל :

"האם אמרת במעלית לאנשים למשל את מה שאני אמרתי בישיבה בעמ' 11 היינו שאמרת להם שאם הם יפנו לרש העיר ולחזי ברקוביץ באמצעותי זה סדין אדום?" והתשובה : "לא נכון."

חזן גם לא יכול להיוושע מכך שעו"ד צילקר לא זכר את האמירות המיוחסות לו, שכן עליו הנטל להוכיח פוזיטיבית את אמירת הדברים. במיוחד נכון הדבר, שעה שאין מניעה בידו להביא את העדים ששמעו, לגרסתו, את הדברים כהויותם. הגדיל חזן לעשות שעה שאמר לעו"ד צילקר כי בידו "תצהיר" כביכול של מהנדס שהיה במעלית ושמע את הדברים מפיו של עו"ד צילקר. עו"ד צילקר עמד על דעתו כי לא זוכר שאמר את המיוחס לו (עמוד 8 שורה 18). יאמר מיד כי תצהיר כאמור לא הוגש ואין זאת אלא כי כזה אין. דרך העקלתון בה ניסה חזן ככל הנראה לגרום לעו"ד צילקר לשנות את דעתו, שלא צלחה, השיגה מטרה הפוכה, שכן היא מחזקת את המסקנה לפיה עו"ד צילקר לא אמר את מה שחזן טוען. אם אכן ביד חזן תצהיר מדוע לא הגישו? מדוע לא העיד את אותם אנשים שהיו במעלית? מדוע לא טרח לציין את שמם בתצהיר העדות הראשית שלו? תהיות אלה ואחרות, שומטות את הקרקע תחת גרסתו מכל וכל, ומפאת כבודו של חזן, לא ארחיב.

בדומה, בחקירת ברקוביץ אשר הכחיש את הדברים, כגון בעמוד 15 שורה 2 :

"לא אמרת לאף קבלן שמוטב להם לא להגיד שזה עתה מר ברנס מונה ועד מעט יפטרו אותו כי זה בניגוד להסכם שנעשה?"

וכך השיב ברקוביץ :

"לא אמרתי זאת לאף קבלן."

10.5 במהלך החקירה של ברקוביץ, הטיח בו חזן את שמות אותם קבלנים אשר חוששים

להעיד, כך ציין, שמות של מספר קבלנים אשר ברקוביץ כביכול איים עליהם, ה"ה אלברט לוי וזלמן זכריה (עמוד 16 שורה 11,13). מכאן, שעה שחשף חזן את שמות הקבלנים האמורים, מה פשוט יותר היה מבחינתו, ואף חובה, להעיד אותם, שהרי שמותיהם כבר נמסרו על ידו? חרף כל זאת נמנע חזן מלזמנם, והימנעותו לעשות כן, עומדת לו לרועץ.

10.6 לא התעלמתי מטענות חזן המצביע על פסק דין שניתן בבית משפט השלום בתל אביב יפו בתא. 16781/01, ובו תהיות של בית המשפט על התנהגות ברקוביץ, אך אין בכך כדי לשנות את מסקנתי. אין בקביעות אותו פסק דין כדי להשליך על המקרה שלפני, העוסק במאטריה ספציפית של דברים שכביכול נאמרו על ידי ברקוביץ שלא הוכחו. זאת ועוד, בפסק הדין האמור לא נקבעו ממצאים באשר למהימנות ברקוביץ בעדותו, ובאופן שאוכל להשליך על עדותו לפני.

בחנתי גם את טענת חזן בסעיף 5 לסיכומי המפנה לנספח יד1 לתצהיר של ברקוביץ שהינו פניה של חלק מחברי מועצת העיר המבקשים להעביר את ברקוביץ מתפקידו, וזאת כראיה לסתור את האמור בסעיף 22 לתצהירו של העד לפיו לא שמע טענות כלפי עבודתו של ברקוביץ בעירייה. העד אשר עומת המסמך האמור, השיב כי מטרתו היתה לפעול כנגד ראש העיר ולא כי היה לאותם חותמים משהו כנגד ראש העיר. (עמוד 12 שורה 21-23). תשובתו של עו"ד צילקר הניחה את דעתי, ומכל מקום, גם אם יש בה כדי להוות ראיה לחוסר שביעות רצון מתיפקודו של ברקוביץ, והדבר היה בידיעת העד, אין בכך כדי להביא למסקנה מרחיקת הלכת כי עו"ד צילקר שמע את אותן אמירות, חרף עדותו המפורשת, עליה חזר ושנה, כי לא שמע את אותם דברים וכי אינו זוכר זאת.

11. נקבע בזאת כממצא כי חזן לא הצליח להוכיח כי ברקוביץ אכן אמר את הדברים אשר חזן מייחס לו. זאת ועוד, השתכנעתי שלא היה לחזן כל בסיס מהימן לייחס לברקוביץ את האמירות האמורות וכל אלה הן רק בגדר צפונות לבו והגיגיו של חזן. יש לשער שהאמירות דנן, נאמרו בלהט היצרים במהלך הישיבה, שעה שחזן התבקש לעזוב את הישיבה של הוועדה, והדברים יצאו מכלל שליטה. אם היה אמת ביסוד דבריו, היה חזן מעיד את אותם קבלנים, שאף נקב בשמם על מנת להוכיח את דבריו.

12. מהאמור לעיל עולה כי ברקוביץ היה רשאי לחלוק על הדברים שחזן ייחס לו במהלך הישיבה. כזכור, ברקוביץ לא הסתפק בלומר כי הדברים אינם נכונים, אלא הטיח בחזן כי אלה הם שקרים, שקרים נוראים. האם יש באמור משום לשון הרע?

לעניין זה קולעת ההגנה אשר [בסעיף 15 \(10\)](#) לחוק לפיה:

"הפרסום לא נעשה אלא כדי לגנות או להכחיש לשון הרע שפורסמה קודם לכן"

13. שעה, שהוכח כי ברקוביץ לא אמר את הדברים שחזן מייחס לו, וודאי שברקוביץ היה רשאי לומר כי דברי חזן הם שקר וכזב, שכן כך הם, ומכאן שלפי [סעיף 14](#) לחוק, דין תביעת חזן להידחות. זאת ועוד, דברי ברקוביץ נאמרו על מנת להפריד את האמירות שחזן ייחס לו, ויש בהם להגן על שמו הטוב של ברקוביץ, ובהתאם להגנה אשר [בסעיף 15 \(3\)](#) לחוק.

תביעת ברקוביץ

14. האם יש באמירות משום לשון הרע?

בדברי חזן, כפי שצוטטו לעיל, הן בישיבה והן בכתבה בעיתון, שאין חולק כי אלה נאמרו על ידיו, יש לטעמי משום הוצאת לשון הרע כלפי ברקוביץ.

האמירות דנן, מתארות את ברקוביץ כאדם מושחת, הפועל בחוסר יושר כלפי הציבור, מעדיף קבלנים מסוימים על פני אחרים באופן שרירותי, נוטר ונוקם ביחס לקבלנים שאינם פועלים לפי מאוייו, "סוגר חשבונות" עם אותם קבלנים הנוהגים אחרת, אדם המונע משיקולים פסולים בתכלית, המועל בתפקידו ועוד. ברקוביץ מצטייר מדברי חזן כמי שפועל בשיטות של "עולם תחתון", ולא כפקיד ציבור בכיר. כך, מיוחס לברקוביץ כמי שנוקט בסחבת מכוונת כלפי מי שאינם נושאים חן בעיניו, מתנקם באלה המיוצגים על ידי עו"ד חזן, רודה באנשים ועוד.

לא ירדתי לסוף דעתו של חזן בסעיף 10 לסיכומי לפיה הפרסום בעתון לא כלל לשון הרע אודות ברקוביץ. בעתון מופיע כי חזן אמר על ברקוביץ בין היתר כי "יש אנשים ששנמצאים בשלטון שנוזל להם מהאוזניים, והם חושבים שהיערייה והפקידות הם שלהם". הוא ברקוביץ "רודה באנשים", "את כל הכסף שהוא הרוויח מהיערייה הוא יכניס לכיסו", האם אין בכך משום פגיעה בברקוביץ?

לאור קביעתי דנן, אבחן האם עומדות לחזן ההגנות בחוק.

15. אמת בפרסום

כאמור חזן לא הביא כל בדל ראיה, כי אכן ברקוביץ נגוע ולו במקצת מאותן "תכונות" המיוחסות לו על ידי חזן. האחרון, לא טרח להביא כל ראיה לפיה ברקוביץ היה מעורב בשחיתות כלשהיא, כי מעל בתפקידו, נהג איפא ואיפא, וכיוצא באלה. תמהני, הכיצד ההין חזן להשמיע דברים כה חמורים כלפי ברקוביץ, לחזור להשמיע, ועוד בעתון לאחר שכבר נרגעו הרוחות והכל מבלי שברשותו קצה ראיה להוכחתם, ואם יש ראיות באמתחתו, היה עליו להציגן בבית המשפט. אודה ולא אבוש, ציפיתי כי חזן ישכיל להביא לפני בית המשפט את אותן ראיות אשר יתמכו בדבריו, אך כזאת לא עשה. במיוחד חובה

היתה עליו כן שעה שברקוביץ הגיש תצהיר של עו"ד צילקר שבו נאמר כי לא שמע במהלך עבודתו עבור העירייה טענות כלפי ברקוביץ כמיוחס לו על ידי חזן.

16. **הגנת תום לב לפי סעיף 15 לחוק**

חזן טוען לחלות ההגנת תום לב לפי סעיפי המשנה של [סעיף 15 לחוק](#), הקובע:
"במשפט פלילי או אזרחי בשל לשון הרע תהא זאת הגנה טובה אם הנאשם או הנתבע עשה את הפרסום בתום לב באחת הנסיבות האלו:"

בהקשר זה טוען חזן כי לא היתה לו כל כוונה לפגוע בברקוביץ, או לתקוע "טריז" ביחסים ביון לבין ברנס או בשמו הטוב של ברקוביץ וכאמור בסעיף 4 לסיכומיו.

16.1 ההגנה הראשונה עליה מתבסס חזן היא המופיעה [בסעיף 15\(2\) לחוק](#), הדן בחובה חוקית, מוסרית או חברתית לפרסום:
"היחסים שבינו לבין האדם שאליו הופנה הפרסום הטילו עליו חובה חוקית, מוסרית או חברתית לעשות אותו פרסום".

על מנת שתקום הגנה על פי סעיף זה יש צורך בהתקיימות ארבע יסודות מצטברים, וכפ שהיטיב לתאם המלומד אורי [שנהר, בספרו "דיני לשון הרע"](#), עמוד 282:
"טענת ההגנה שבסעיף 15(2) כוללת 4 מרכיבים מצטברים. ראשית, על המפרסם להראות שהיתה עליו חובה לעשות פרסום; שנית, יש להצביע על כך שהחובה חלה בנוגע לכל מי שאליו הופנה הפרסום; המרכיב השלישי נוגע לתוכן הפרסום ובמסגרתו יש להוכיח שהחובה אכן חייבה את הנתבע או הנאשם לפרסם את הפרסום המסוים המהווה את עילת ההליך; והדרישה הרביעית היא שהפרסום נעשה בתום לב. העדרו של מרכיב אחד מתוך ארבעת מרכיבים אלה ישלול מהמפרסם את תחולת ההגנה."

לטעמי, חזן אינו עומד ולו באחד הקריטריונים הדרושים. די בכך שלא היתה על חזן כל חובה חוקית לפרסם את הדברים האמורים כדי לשלול את ההגנה. בדומה, עליו להוכיח כי החובה חלה לכל מי שאליו הופנה הפרסום. אין ולא היתה כל חובה על חזן לפרסם את הדברים האמורים לכלל הנוכחים בועדה, וודאי שלא לכלל ציבור קוראי המקומון.

16.2 [בסעיף 15\(3\)](#), מוענקת הגנה לשם הגנה על עניין אישי כשר של המפרסם, וכי תוכן הפרסום ישרת את עניינו של המפרסם.

"הפרסום נעשה לשם הגנה על ענין אישי כשר של הנאשם או הנתבע, של האדם שאליו הופנה הפרסום או של מי שאותו אדם מעונין בו ענין אישי כשר."

חזן אף לא עומד בדרישות הגנה זו. שוב לא התקייים התנאי לפיו הפרסום לאותם שומעים או קוראים היה בגדר חובה, דבר שלא התקיים בנסיבות המקרה, כמו גם לא היה לחזן עניין כשר לפרסם את אותה אמירה לפיה אמרו קבלנים שברקוביץ אמר שיתנכל להם אם יפעלו לפי הנחית ברנס. (ראה שנער בספרו, שם בעמוד 298).

16.3 הוראת [סעיף 15 \(4\)](#), קובעת:

"הפרסום היה הבעת דעה על התנהגות הנפגע בתפקיד שיפוטי, רשמי או ציבורי, בשירות ציבורי או בקשר לענין ציבורי, או על אפיו, עברו, מעשיו או דעותיו של הנפגע במידה שהם נתגלו באותה התנהגות".

ההלכה הבחינה בין הבעת דיעה לבין ציון עובדות, כאשר במקרה השני, לא חלה ההגנה של תום לב. בפסיקה קיימת התלבטות רבה מתי פרסום יחשב כהבעת דעה ומתי עובדות. ההלכה קבעה כי פרסום יחשב כהבעת דעה, אם האדם הסביר יבין את האמור בו כדעתו של הכותב ולא כהצגת עובדות מצידו, ([ע"א 698/77 ועד עדת הספרדים בירושלים ואח' נ' ארנון ואח', פ"ד לב \(2\) 183, 185](#)). אין ספק, שהדברים אותם מייחס חזן לברקוביץ הם בגדר עובדות בלבד ולא הבעת דיעה של חזן, ולא צריך להרבות במלים על כך.

17. לא התעלמתי כי בסעיף 5 לסיכומי טען חזן גם דבריו נועדו לגנות את לשון הרע הקודם של ברקוביץ כלפיו. שעה שקבעתי כי חזן לא הוכיח שברקוביץ אכן אמר את הדברים המיוחסים לו, ממילא לא עומדת לחזן ההגנה דן.

18. אין בידי לקבל את טענת חזן כי הפרסום חוסה תחת [סעיף 13 \(15\)](#), כנטען בעלמא בסעיף 3 לסיכומים. לא התקיים אף יסוד הקבוע בסעיף זה בעניננו.

הפיצוי

19. ההלכה מורה כי במסגרת השיקולים שעל בית המשפט לשקול בפסיקת פיצוי בגין לשון הרע, עליו להתחשב, בהיקף הפרסום, הפגיעה באדם, מידתה, וכדומה. עוד שומה על בית המשפט להתחשב בפרסום שקרי על איש ציבור המיוחסת לו שחיתות שאין בה מאומה. בנוסף, על בית המשפט להביא בחשבון פרסום חוזר, שעה שהמפרסם לא מסתפק באמירות הלא נכונות פעם אחת, אלא שב ומשמיען שוב ושוב, דבר שיש בו כדי להפיץ את האמירות ולהאדירן וממילא להגביר את הנזק. הקריטריונים שעל בית המשפט לשקול הובהרו היטב בהלכה הפסוקה ואפנה בהקשר זה [לרע"א 4740/00 לימור אמר ואחר' נ' אורנה יוסף ואחר', פ"ד נה \(5\) 510](#), בעמוד 525:

"בפסיקת פיצויים בגין לשון הרע יתחשב בית המשפט, בין היתר, בהיקף הפגיעה, במעמדו של הניזוק בקהילתו, בהשפלה שסבל, בכאב ובסבל שהיו

מנת חלקו ובתוצאות הצפויות מכל אלה בעתיד. הבחינה היא אינדיווידואלית. אין לקבוע "תעריפים". בכל מקרה יש להתחשב בטיב הפרסום, בהיקפו, באמינותו, במידת פגיעתו ובהתנהגות הצדדים."

עוד ראוי להדגיש כי חזר ושנה בית המשפט העליון כי מטרת הפיצוי הינה בין היתר:

" כבר הסברנו לא פעם, שאחת ממטרות הפיצוי במשפטי לשון הרע הינה לחנך את הקהל ולהחדיר לתודעתו, כי שמו הטוב של האדם אינו הפקר. בפסיקת פיצויים יש משום מגמה עונשית ומגמה מחנכת ומרתיעה כאחד"
(ע"א 257/99 הוצאת מודיעין ואחר' נ' ספיר, פ"ד מו (3) 48, בעמוד 57)

בהקשר לשיעור הפיצוי ראיתי לנכון לציין את הדברים הבאים:

חזן לא נתן כל נימוק מדוע הוא אמר את הדברים המיוחסים לברקוביץ. גם אם הם נכונים, היה עליו להביא אותם לידיעת הרשויות המוסמכות כגון מבקר העירייה, ועדת ביקורת, הגורמים הממונים במשרד הפנים, ולמצער למשטרה. חזן בחר להעלות את הדברים בפומבי בישיבה של ועדת משנה, לפני פירום של אנשים שאין זה מתפקידם לבדוק את נכונות האמור ואשר עלולים לקבל רושם מוטעה מהמיוחס לברקוביץ. זאת ועוד, גם אם הייתי מוכן לקבל שחזן אמר את הדברים בלהט הויכוח של נסיבות נוכחותו בדיון, הוא לא בחל לחזור עליהם במסגרת כתבה למקומון, לאחר שהרוחות כבר נרגעו, תוך ידיעה בדבר התפוצה הניכרת של העיתון והנזק שעלול להיגרם לברקוביץ. קל וחומר נכון הדבר, שעה שמדובר בפרקליט אשר אמור להיזהר בדבריו, לשקול אותם בטרם ישמיעם בפורומים שונים, לא כל שכן עת מתראיין לעיתון, ותוך ידיעה שיקשה עליו להוכיח גרסתו.

אמנם, איש ציבור, חשוף מטבע הדברים לביקורת, אלא שפגיעה בשמו, שאינה אמת, קשה היא, ואולי אף יותר ממי שאינו איש ציבור, וכדברי בית המשפט העליון ב**בג"צ 6126/94 סנש נ' רשות השידור, פ"ד נג (3) 817, בעמ' 832**:

"הגוזל את שמי הטוב גוזל את טעם קיומי. שמו הטוב של אדם קובע את התייחסותו שלו לעצמו ואת התייחסות של חבריו אליו. הוא קובע את יחסה של החברה אליו. הנכס היחיד שיש לרבים - בין המכהנים ברשויות השלטון ובין הפועלים במגזר הפרטי - הוא שם הטוב. הוא יקר להם כחיים עצמם."

במכלול הנסיבות, זכאי ברקוביץ לפיצוי הסטטוטורי הקבוע בחוק. לא ראיתי מקום בנסיבות המקרה להפעיל את החיוב **בסעיף 7א(ג)**, שכן לא הוכחו יסודותיו. בשיעור הפיצוי הבאתי בחשבון שהפגיעה בברקוביץ היתה פחותה באופן יחסי תך שנתתי בהקשר זה את דעתי, שהוא לא פוטר מעבודתו, ואף קודם לתפקיד של מהנדס העיר תל אביב יפו, ולא הובאו ראיות ממשיות על עוצמת הפגיעה.

20. סוף דבר

לאור כל האמור לעיל נקבע בזאת כדלקמן:
 דין תביעתו של חזן, **ת.א. 6802/04** להידחות.
 דין תביעתו של ברקוביץ, ת.א. 1263/05 להתקבל. נקבע בזאת שדברי חזן ביחס לברקוביץ
 בישיבת ועדת המשנה ביום 29.6.04 ובכתבה שפורסמה במקומו "זמן חולון בת ים" ביום
 2.7.04, מהווים לשון הרע.
 מצאתי לנכון לחייב את חזן לשלם לברקוביץ את הסך 80,000 ₪ כפיצוי בגין כל
 הפרסומים המהווים הוצאת לשון הרע, כערכם למועד מתן פסק הדין.
 עוד יישא חזן בהוצאות ושכ"ט ברקוביץ: סך 12,000 ₪ בגין דחיית תביעתו וסך 10,000
 ש"ח בצירוף מעמ עבור תביעת ברקוביץ ובנוסף החזר מחצית אגרת המשפט בתביעת
 ברקוביץ בת.א. 1263/05.
 כל הסכומים יישאו ריבית והפרשי הצמדה כדין מיום מתן פסק הדין ועד ליום התשלום
 המלא בפועל.

**ניתן היום ז' באדר, תשס"ז (25 בפברואר 2007) בהעדר הצדדים. המזכירות תשלח את פסק הדין
 לב"כ הצדדים בדואר רשום עם אישור מסירה.**

איתן אורנשטיין 54678313-6802/04

איתן אורנשטיין, שופט

נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה